

6 Şubat Depremlerinin Hatay'daki Ticari Faaliyetlere Etkisi
Impact of February 6, 2023 Earthquakes on Commercial Activities in Hatay

Bahar FATMAOĞULLARI

YL Mezunu, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü
MA Graduate, Hatay Provincial Directorate
of National Education
bhr-cografya@hotmail.com

ORCID: 0009-0008-8867-0821

Pelin FATMAOĞULLARI

GÜZELSAĞALTICI

YL Mezunu, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü
MA Graduate, Hatay Provincial Directorate
of National Education
kardelen87.5@gmail.com

ORCID: 0009-0002-6902-859X

Harun TÜYSÜZ

İl Millî Eğitim Müdürü, Dr., Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Provincial Director of National Education, PhD, Hatay Provincial Directorate of
National Education
harun_54@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-5670-7430

DOI: 10.56720/mevzu.1610679

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 3 Ocak / January 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 12 Mayıs / May 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül / September 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atıf / Citation: Fatmaoğulları, Bahar, Fatmaoğulları Güzelsağaltıcı, Pelin, Tüysüz, Harun. "6 Şubat Depremlerinin Hatay'daki Ticari Faaliyetlere Etkisi". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (Eylül 2025): 99-150. <https://doi.org/10.56720/mevzu.1610679>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Doğa olaylarından biri olan depremi afete çeviren olay, insanların deprem sonrasında yaşadığı can ve mal kayıplarıdır. Depremde yaşanan ekonomik kayıplar, insanların gündelik yaşamının doğal akışını zorlaştırır. Çünkü yıkımlar ve kayıplar sonrasında insanların temel ihtiyaçları bile karşılanamazken bölgedeki ticari faaliyetlerin sekteye uğraması kaçınılmazdır. Yüzyılın felaketi sayılan 6 Şubat depremlerinin etkilediği şehirlerden biri olan Hatay'da, yaşanan yıkımın büyüklüğü ve bu yıkımın sebep olduğu kapanan yollar, ulaşımı olumsuz etkilemiştir. Ulaşımın aksaması, yolların hasar görmesi, sağlam olan yollarda meydana gelen mecburi trafik yoğunluğu ekonomik faaliyetlerin istenilen ve planlanan şekilde yerine getirilememesine neden olmuştur. Hatay ekonomisinin deprem öncesi ve sonrası değişimini anlamak ve bu değişimi 2020 ve 2023 yılları arasında karşılaştırarak açıklamak yıkımın kısa dönemdeki etkisini görmek için önemlidir. Depremin ekonomiye olumsuz etkisi uzun yıllara bağlı olarak ilerde daha açık bir şekilde gözlemlenebilecektir. Amaç, Hatay'da yaşanan depremin kısa dönemde ticari faaliyetleri ne yönde etkilediğini anlamaktır. Depremin etkisi; yıkılan iş yerleri, tarımsal üretimin değişimi, iş gücünde yaşanan kayıplar ve deprem sonrası yapılan değerlendirme raporları bu çalışma içinde analiz edilerek değerlendirilmiştir. Hatay'daki sosyal ve ekonomik hayatın deprem sonrası normal seyrine dönebilmesi için ekonomik açıdan il dışından yapılacak yardımların, destek ve yatırımların, girişimciler için önemi büyük olacaktır. Çünkü deprem nedeniyle tarımsal faaliyetler ve sanayi ürünlerinin üretiminde yetersiz insan gücü ile depremden olumsuz yönde etkilenen fabrika ve iş yerlerine gerekli bakım ve onarımların yapılamaması sonucunda üretimde düşüş gözlemlenmiştir. Bu durumu düzeltmek adına devlet ve özel sektörler tarafından verilen destekler ve yapılan yatırımlarla bu sektörlerde üretimlerde artış yaşandığı gözlemlenmiştir. Depremde zarar gören tarihi mekânlar ve kapalı çarşı turizm ile hizmet sektörünü de etkilemiştir. Bu çalışmada depremin Hatay ilinde tarım, sanayi ve hizmet sektörünü ekonomik olarak ne şekilde etkilediği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Ekonomi, Ticaret, Sanayi, Kooperatif, Destek.

Abstract

The event that turns an earthquake, one of the natural phenomena, into a disaster is the loss of life and property that people experience after an earthquake. The economic losses resulting from earthquakes significantly disrupt the routine functioning of individuals' daily lives. Because even the basic needs of people cannot be met after the destruction and losses, and it is inevitable that commercial activities in the region will be disrupted. In Hatay, one of the provinces severely affected by the February 6, 2023 earthquake – widely regarded as the disaster of the century – the extensive destruction and resulting road closures adversely impacted transportation infrastructure and mobility. The disruption of transportation, damage to road infrastructure, and inevitable traffic congestion on the remaining functional routes hindered the effective and planned execution of economic activities. It is important to understand the change in Hatay's economy before and after the earthquake and to explain this change by comparing it between 2020 and 2023 in order to see the short-term impact of the devastation. The long-term economic impacts of the earthquake are expected to become more evident over time. The aim of this research is to understand how the earthquake in Hatay affected commercial activities in the short term. The impact of the earthquake; the destroyed workplaces, the change in agricultural production, the losses in the workforce and the evaluation reports made after the earthquake are analyzed and evaluated in this study. For social and economic life in Hatay to return to its normal course following the earthquake, external assistance, support, and investments will play a crucial role in enabling entrepreneurial recovery and development. As a result of the earthquake, a decline in production was observed due to insufficient labor force in agricultural activities and industrial sectors, as well as the inability to conduct necessary maintenance and repairs on factories and workplaces that were adversely affected. To address this situation, increased production has been observed in these sectors as a result of support and investments provided by both the public and private sectors.

Historical sites and the covered bazaar damaged in the earthquake also affected tourism and the service sector. This study aims to analyze the economic impact of the earthquake on the agricultural, industrial, and service sectors in Hatay province.

Keywords: Earthquake, Economy, Trade, Industry, Cooperative, Support.

Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması / <i>Conceiving the Study</i>: BF (%35), PF (%35), HT (%30) Veri Toplanması / <i>Data Collection</i>: BF (%35), PF (%35), HT (%30) Veri Analizi / <i>Data Analysis</i>: BF (%35), PF (%35), HT (%30) Makalenin Yazımı / <i>Writing up</i>: BF (%35), PF (%35), HT (%30) Makale Gönderimi ve Revizyonu / <i>Submission and Revision</i>: BF (%80), PF (%10), HT (%10)
------------------------	---

1. Giriş

İktisadi faaliyetler, insanların yaşamlarını sürdürmek, ihtiyaçlarını karşılamak, içinde bulundukları maddi koşulları iyileştirmek ve refah düzeylerini yükseltmek amacıyla gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Ekonomik coğrafyada, insanların çalıştıkları alanlara göre iktisadi faaliyetler üç temel sektörde incelenir. Ekonomi üzerinde önemli etkileri olan bu sektörler tarım, sanayi ve hizmet sektörüdür.

Birincil ekonomik faaliyetler ürettiği ürünleri doğrudan veya dolaylı olarak doğadan elde eden ekonomik faaliyetlerdir. Avcılık ve toplayıcılık, tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık gibi doğrudan doğal kaynaklara dayalı iş kollarını kapsar. İkincil ekonomik faaliyetler ise insanların kullanabileceği ürünleri hammaddeleri işleyerek yarı mamul veya mamul ürünlere dönüştüren sanayi sektörünü ifade eder. Üçüncül ekonomik faaliyetler, hizmet sektörünü oluşturur. İnsana hizmet eden bilgi, güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım, ticaret, bankacılık ve turizm gibi hizmetlerin insanlara sunulmasıyla gelir elde edilmesini sağlar.¹

¹ Tümertekin, Erol- Özgüç, Nazmiye, Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma (Çantay Kitapevi, İstanbul: 2022), 115-117.

Bu üç sektör, ülke ekonomilerinin şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, bu sektörlerdeki istihdam oranlarına bağlı olarak değerlendirilir. Ülkeler gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke olarak sınıflandırılır. Gelişmiş ülkelerde birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı düşüktür, buna karşılık ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı yüksektir. Bu durumun nedenleri arasında kırsal kesimde istihdam olanaklarının sınırlı olması, tarımda makineleşmenin yaygınlaşması ve sanayi ile hizmet sektörünün yüksek istihdam potansiyeline sahip olması gibi faktörler yer alır².

Ekonominin yanı sıra “Gelişmişlik endeksi” insani olarak yaşam standartlarının yeni göstergesi olarak alınmaktadır. Deprem öncesi 2022 yılında Acar ve diğerleri³ tarafından yapılan çalışmada, gelişmişlik endeksi sekiz temel ölçütte incelenmiştir: Rekabetçilik, nüfus, eğitim, istihdam ve sosyal güvenlik, sağlık, finans, yaşam kalitesi ve yenilikçilik. Bu ölçütler altında toplamda 56 değişik veri kullanılarak Hatay ilçelerinin gelişmişlik düzeyleri altı kademedeki değerlendirilmiştir. Birinci kademe en yüksek sosyo-ekonomik gelişmişliği ifade ederken, altıncı kademe en düşük gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Bu değerlendirme sonuçlarına göre, Antakya ve İskenderun ilçeleri ikinci kademedeki yer alırken, Defne, Dörtöy, Belen, Samandağ, Payas ve Arsuz ilçeleri üçüncü kademedeki bulunmaktadır. Kırıkhan ve Erzin ilçeleri dördüncü kademedeki, Reyhanlı ve Hassa ilçeleri beşinci kademedeki, Yayladağı, Kumlu ve Altınözü ilçeleri ise altıncı kademedeki yer almaktadır.

İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 2023 yılında yayınlanan İller Arası Rekabet Endeksi, 81 ili "Yaşanabilirlik", "Üretim ve Ticaret", Beşerî Sermaye", ve "Yenilikçilik" olmak üzere dört temel başlık altında 108 göstergeye göre değerlendirmiştir. Şeker ve diğerleri⁴ tarafından yapılan çalışmada, 2021-2022 verileri ile 2009, 2014 ve 2018

² Soyatlar vd., *Ortaöğretim 10. Sınıf Coğrafya...*, 218.

³ Salih Acar vd., “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2022” (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını, 2022), Sayı: 35, Araştırma Raporu Sayı: 8.

⁴ Murat Şeker vd., *İller Arası Rekabet Endeksi: 2021 – 2022* (İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2023), Şehir Araştırma Notları, 6.

yıllarındaki endeks verileri karşılaştırılarak Hatay ilinin performansı incelenmiştir. Hatay, 2009 ve 2014 yıllarında 81 il arasında 33. sırada yer alırken, 2018 yılında 29. sıraya yükselerek rekabet gücünde ilerleme kaydetmiştir. 2022 yılında ise 26,26381 endeks değeri ile 27. sıraya yükselerek olumlu bir ivme yakalamıştır. Bu sonuçlar, Hatay'ın iller arası rekabet sıralamasında zaman içinde pozitif bir değişim gösterdiğini ortaya koymuştur.

Hatay, 552.400 hektarlık arazi varlığının %50'sini (275.578 hektar) tarım arazilerinin oluşturmasıyla önemli bir tarım potansiyeline sahiptir⁵. Samandağ, Dört Yol, Erzin, Payas, İskenderun ve Arsuz'da kıyı ovaları, Amik'te ise çöküntü ovası bulunmaktadır. Bu verimli ovalarda pamuk, zeytin, tütün, turuncgiller ve domates gibi endüstriyel hammadde niteliği taşıyan ürünler yetiştirilmektedir. Hatay'ın sanayi sektöründe zeytinyağı ve salça fabrikaları, deri ayakkabıcılığı, tekstil çırçır fabrikaları, mobilyacılık, otomotiv filtre üretimi ve İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nın da dâhil olduğu organize ve küçük sanayi siteleri faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte, Hatay sahip olduğu doğal güzellikleri, zengin tarihi ile kültürel mirası ve eşsiz gastronomisiyle önemli bir turizm merkezidir. "Medeniyetler Şehri" olarak anılan Hatay, Hatay Tarım Fuarı, Hatay Künefe Festivali gibi etkinliklerle ve UNESCO tarafından Dünya'nın 26. Gastronomi Şehri ilan edilmesiyle hizmet sektöründe özellikle turizm alanında gelişme kaydetmiştir. 2019 yılında Hatay'ı 114.210 yerli ve 179.264 yabancı turist ziyaret etmiştir. 2020 yılında Hatay'ı ziyaret eden yabancıların geliş sayısı 75.018 iken toplamda 114.668 kişi, 2021 yılında yabancıların geliş sayısı 126.268 iken toplamda 169.043 kişi ziyaret etmiştir⁶. Hatay mutfağının 13 farklı dünya medeniyetinin gastronomi kimliğini etkilediği ve şekillendirdiği düşünülmektedir. Bölgenin ılıman iklimi ve zengin bitki örtüsü, Hatay'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYİH) %60'ını oluşturan tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır.

⁵ Damla Yazkan, *Hatay'ın Ekonomideki Yeri ve Önemi* (Sanayi Politikaları Araştırma Dizisi-2, Nisan 2023).

⁶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Turizm- Yabancı Geliş Sayısı- Toplam Geliş Sayısı (2025).

Türk Patent ve Marka Kurumu⁷ verilerine göre, Hatay'da 2022 yılından itibaren menşe adı veya mahreç işareti almak üzere farklı ürün gruplarında toplam 116 başvuru yapılmıştır. 2006 yılından bu yana tescillenen ürün sayısı ise 25'tir. Hatay'ın tescilli coğrafi işaretli ürünleri arasında süt ürünleri, (Antakya Carra Peyniri, Antakya Künefelik Peyniri, Antakya Küflü Sürkü, Antakya Sürkü, Antakya Tuzlu Yoğurdu), yemekler (Antakya Kâğıt Kebabı, Hatay Kaytaş Böreği, Hatay Oruğu) ve diğer çeşitli ürünler (Antakya Künefesi, Hatay Kabak Tatlısı, Hatay Ceviz Reçeli, Hatay Kömbesi, Belen Kömürçukuru Pekmezi, Hatay Beyaz Balkabağı, Altınözü Zeytinyağı, Hatay Nar Ekşisi) bulunmaktadır. Ayrıca, Kırıkhan Siyah Havucu, Kırıkhan Kavunu, Dörtöl Mandarini ve Samandağ Biberi gibi menşe adı almış ürünler de Hatay'ın zengin mutfak kültürünü yansıtmaktadır. Bu veriler, Hatay'ın yöresel ürünlerinin korunması ve tanıtılması konusundaki çabalarının yanı sıra, coğrafi işaretli ürünlerin ekonomik ve kültürel değerinin farkında olduğunu göstermektedir.

Türkiye, 6 Şubat 2023 tarihinde, sadece ulusal değil, küresel ölçekte de en büyük deprem felaketlerinden birini deneyimledi. Bu depremi diğerlerinden ayıran özellikler, ardışık olarak meydana gelmesi, meydana geldiği saat ve mevsim koşulları ile geniş bir coğrafi alanı etkilemesidir. Farklı kaynaklarda depremin ilk aşamasında devlet milli gelirinin tahmini olarak %12'si kadar bir iktisadi zarara yol açtığını belirtmektedir⁸. Ancak, afetlerin yalnızca doğrudan etkileriyle değil, yarattığı dolaylı etkilerle de değerlendirilmesi daha kapsamlı bir analiz sunacaktır. Afetin büyüklüğü ve etkileri bağlamında, bölgenin gelişmişlik düzeyi, coğrafi genişliği, nüfus ve demografik yapısı ile endüstriyel yapısı gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir⁹.

Deprem öncesinde gelişim ve değişime açık bir şehir olan Hatay, 6 Şubat 2023 depremi sonrasında birçok alanda devlet desteğine ihtiyaç duyar hale

⁷ Türk Patent ve Marka Kurumu (TPMK), "İl Bazında Coğrafi İşaret" (31 Mart 2024).

⁸ Yusuf Ziya Şipal, "6 Şubat 2023 Depremin Afet Yönetim ve Deprem Lojistiği Açısından Değerlendirilmesi", *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 8/2 (2023), 821-825.

⁹ Murat Koçanlı, "Uluslararası Medya Çerçevesinde 2023 Türkiye Depremi", M. Aytül Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi İçinde* (Töz Yayınları, 2023), 300-322.

gelmiştir. Doğal afetlerden biri olan depremler, insanın mekânla ilişkisini fiziksel olarak sarsmasının yanı sıra diğer afet türlerine kıyasla daha uzun süreli etkilere yol açabilmektedir¹⁰. Depremin yol açtığı afetler, etkilenen bölgeyi ekonomik açıdan derinden etkileyebilir. Bu bağlamda, depremin Hatay ili üzerindeki etkisi, 2020-2023 yılları arasındaki ticari potansiyeldeki değişimler üzerinden değerlendirilecektir.

Bu çalışmanın amacı, deprem sonrası Hatay ilinde gerçekleştirilen çalışmaların ticari potansiyeli ne ölçüde etkilediğini değerlendirmek, doğru yatırımlarla Hatay'da insan yaşamına uygun yeniden yapılandırma süreçlerinin başlatılıp başlatılmadığını belirlemek ve Hatay'da yaşayan insanların sosyal ve maddi haklarının yasal güvencelerle korunup korunmadığını incelemektir.

2. Yöntem

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan 11 ili etkileyen ve Yüzyılın Felaketi diye adlandırılan bu doğal afetin yarattığı etkiyi görmek zamana bağlı ortaya çıkacaktır. Afetin etkisiyle Hatay ilinde oluşan maddi zararın büyüklüğü ile gerçekleşen değişimi kısa ve uzun vadede değerlendirmek gerekmektedir. Ancak yapılan bu çalışma depremden sonraki bir yıl içinde elde edilen verilerden oluştuğu için kısa vadeli süreçte değerlendirilecektir.

Bu çalışmada, tanımlayıcı ve karşılaştırmalı bir araştırma modeli benimsenmiştir. Araştırma modeli, 2020-2023 yılları arasında Hatay ilindeki ekonomik değişimlerin deprem öncesi ve sonrası dönemler itibarıyla sektörel düzeyde incelenmesini amaçlamaktadır. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ili etkileyen depremin Hatay ili özelindeki 2023 yılına ekonomik etkileri, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışma, tarım, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerini kapsayacak şekilde kapsamlı bir analiz süreci izlemektedir. Veriler, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Hatay İl Ticaret Müdürlüğü ve Hatay Büyükşehir Belediyesi gibi resmî kurumlardan elde edilmiş, ayrıca konu ile ilgili literatür taraması yoluyla

¹⁰ Nevzat Tetik – İlhan İlker Albulut, “6 Şubat 2023’te Yaşanan Depremin Ekonomik ve Finansal Etkileri: İhracat Üzerinden Bir İnceleme”, *Bölüm 8*.

la veriler desteklenmiştir. Toplanan veriler, tematik başlıklar altında sınıflandırılarak, yıllara göre karşılaştırmalı bir değerlendirmeye tabii tutulmuş ve betimsel istatistik yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma modeli, deprem öncesi ve sonrası ekonomik faaliyetlerdeki değişimleri nicel verilerle açıklamayı hedeflemiş, tablolar ve grafikler aracılığıyla sonuçlar görselleştirilmiştir. Sektörel analizlerde, tarımsal üretim, sanayi faaliyetleri, dış ticaret hacmi ve ticaret odalarına kayıtlı işletme sayıları gibi göstergeler üzerinden detaylı bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, deprem sonrası ilk yılın ekonomik etkilerini anlamaya yönelik kısa vadeli bir etki analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma modeli, Hatay ilinde deprem kaynaklı ekonomik kayıpların boyutlarını ve sektörel düzeydeki farklılıkları ortaya koyarak, ekonomik toparlanma sürecine yönelik çözüm önerileri geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Depremi çeşitli sektörlerle etkisi, rakamsal verilerle ortaya konmuştur. Konu ile ilgili daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar da incelenerek depremin Hatay ekonomisi üzerindeki etkileri ve ekonomik değişimin olumlu ve olumsuz yönü hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Ayrıca, il genelinde yapılan gözlemler de birincil veri olarak değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

3. Bulgular

Ticari faaliyetlerin kapsamı geniş bir yelpazeye sahip alanları barındırır. Bu nedenle bulguları bu çalışmada, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine ait başlıklar altında inceleyerek elde edilen veriler değerlendirilecektir.

3.1. Tarım Alanları

Tarım alanları artan ihtiyaçlara göre yıllara göre sürekli artış göstermektedir. Bu artış yanında Hatay'da tarımsal üretim doğal koşullara bağlı olarak yapılır. Bu nedenle ürünlerden elde edilen verim yıllara bağlı olarak değişkenlik gösterir.

Tablo 1.

Hatay'ın 2020-2023 Yılları Arasındaki Tarım Alanlarının Değişimi

Tarım alanları	2020 Yılı (Dekar)	2021 Yılı (Dekar)	2022 Yılı (Dekar)	2023 Yılı (Dekar)
----------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Tahıl ve diğer bitkisel ürünler- de:				
Ekilen alan	1.050.338	1.073.346	1.089.813	1.135.567
Nadas alanı	5.234	56.006	54.581	50.891
Sebze bahçeleri	251.228	229.763	209.177	220.985
Meyveler, içecek ve baharat bit- kileri	961.398	993.242	1.011.034	1.017.502
Süs bitkileri	150	152	230	253
Toplam	2.268.348	2.352.509	2.364.835	2.425.198

Kaynak. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tarım- İllere Göre Tarım Alanları, (2024).

Nadas; toprağın bir yıl ekilip bir yıl gerekli minerallerini toplayabilmesi için dinlendirilmesi anlamına gelmektedir. Nadas alanları yıllara göre değişkenlik gösterse de genel olarak azalma eğilimindedir. Nadas alanı azalırken toplam ekilen alanda artış gözlenmiştir. Tahıl ve diğer bitkisel ürünlerde ekilen alan ile meyveler, içecek ve baharat bitkilerin alanı sürekli artış göstermiştir. Sebze bahçeleri alanı 2020 yılında 251.228 dekar iken; 2021, 2022 ve 2023 yıllarında düşüş göstermiştir. Süs bitkileri alanı 2020 ve 2021 yıllarında benzer iken 2022 ve 2023 yıllarında artış göstermiştir. Toplam tarım alanı yıllara göre sürekli artış göstermiştir. Tablodaki verilere göre depremin tarım alanlarını olumsuz yönde etkilemediği gözlemlenmiştir.

Hatay'da en çok üretimi yapılan bazı ürünlerin yıllara göre alan ve üretim değişimi Tablo 2'de gösterilmiştir. Buğday ve zeytin üretiminde bir önceki yıla göre ekim alanı artmasına rağmen verim az olduğu için üretim miktarında az olduğu görülür. Verimin düşmesinde tarımın iklim etkisine bağlı olarak yapılması ve deprem sonucu tarım ürünlerin gerekli bakımlarının yapılmaması etkilidir.

Tablo 2.

Hatay'da üretimi en çok yapılan ürünlerin ekim ve üretim miktarı

GÖSTERGE	2020	2021	2022	2023
----------	------	------	------	------

BUĞDAY				
Ekiliş (da)	529.723	540.948	491.122	540.586
Üretim (Ton)	218.004	247.888	188.531	176.751
PAMUK				
Ekiliş (da)	331.548	389.619	459.510	388.884
Üretim (Ton)	174.843	210.102	239.036	185.009
MAYDANOZ				
Ekiliş (da)	38.779	40.958	41.744	56.832
Üretim (Ton)	53.445	61.857	57.827	82.151
ZEYTİN				
Dikim (da)	556.798	559.568	565.204	566.389
Üretim (Ton)	67.212	119.991	221.278	178.933
NARENCİYE				
Dikim (da)	280.356	299.049	306.124	310.649
Üretim (Ton)	675.383	1.229.280	978.818	1.620.952

Kaynak. Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

Hatay’da pamuk üretimi yılda 2 kez yapılmaktadır. Buna göre 2023 yılında 1. ürün pamuk 276.129 dekar alanda 139.235 ton üretim vermişken, 2. ürün pamuk 112.755 dekar alanda 112.755 ton ürün vermiştir. Bu bilgiye göre ikinci üründe verim miktarı artmıştır. Bunun nedeni deprem sonrası insanların pamuk için gerekli bakımların yapılmasından kaynaklıdır.

Hatayda 2022 yılına göre çayır ve mera alanı 172.000 dekar iken, 2023 yılında bu değer 169.889 dekara düşmüştür. Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün 2023 yılı faaliyet raporuna göre bunun nedeni mera varlığından, 7.913 dekar mera alanı afet evleri, 424 dekar mera alanı sanayi bölgesi tesisi amacıyla mera vasfından çıkarılmıştır.

Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün 2023 yılı faaliyet raporuna göre; 2022 yılında 21.712 üreticinin çiftçi kayıt sistemine kaydı varken 2023 yılında yaşanan deprem sonrası kayıplardan sonra bu sayı 20.044’te düşmüştür. Bu durum ürün üretiminde düşüşlere neden olmuştur. Ancak buna rağmen 2023

yılında Türkiye'deki maydanozun %65'inin üretimiyle Hatay ülkede ilk sırada, zeytinin %11'i üretimiyle 3. sırada, narenciye toplamının %21'i üretimiyle 3. sırada, pamuğun %4'ü üretimiyle 4. sırada yer almaktadır.

3.2. Sebze ve Meyve Halleri

Hatay'da faaliyet gösteren 5 sebze ve meyve hallerinde bulunan 2022 yılında toplam 266 işyeri sayısı ve 2023 yılında toplam 245 iş yeri sayısı Tablo 3'te gösterilmektedir. İş yeri sayısı depremin etkisiyle azalmıştır.

Tablo 3.

Hatay'daki 2022-2023 Yılı Sebze ve Meyve Halleri

Sebze ve Meyve Halleri	2022			2023			
	İşyeri sayısı	Sa-	Yıllık İş- lem (Ton)	İş- yeri sayısı	Sa-	Yıllık İş- lem (Ton)	İş-
Antakya Toptancı Hali	65		207.729	65		52.365	
Dörtyol Toptancı Hali	41		205.403	41		193.675	
İskenderun Toptancı Hali	92		97.066	89		70.268	
Reyhanlı Toptancı Hali	21		16.028	21		17.724	
Kırıkhan Toptancı Hali	47		35.525	29		23.233	
Toplam	266		561.751	245		357.265	

Kaynak. Hatay Büyükşehir Belediyesi Haller Müdürlüğü.

6 Şubat 2023'te meydana gelen deprem, Hatay'daki sebze ve meyve ticaretini derinden etkilemiştir. Özellikle Antakya Toptancı Hali'nde işlem hacmi %75 oranında azalarak en büyük darbeyi almıştır. Kırıkhan Toptancı Hali'nde ise hem işlem hacmi %41 oranında düşmüş hem de işyeri sayısı %38 oranında azalmıştır. İskenderun Toptancı Hali'nde de %27'lik işlem hacmi düşüşü ve %3'lük işyeri sayısı azalması yaşanmıştır. Dörtyol Toptancı Hali ise %2'lik bir

işlem hacmi düşüşü yaşamış ancak işyeri sayısını korumayı başarmıştır. Genel olarak, deprem Hatay'daki sebze ve meyve ticaretini olumsuz etkilemiş, özellikle Antakya ve Kırıkhan'da büyük kayıplara yol açmıştır.

Tablo 4.

Hatay'daki 2022 Yılı Sebze ve Meyve Halleri Ürün Giriş Çıkışı

2022	ANTAKY		REYHAN		KIRIKH		İSKENDE		DÖRTYO		TOPLAM	
	A		LI		AN		RUN		L		(TON)	
	GİRİ	ÇIKI	GİR	ÇIK	GİR	ÇIK	GİRİ	ÇIKI	GİRİ	ÇIK	GİRİ	ÇIKI
	Ş	Ş	İŞ	İŞ	İŞ	İŞ	Ş	Ş	Ş	İŞ	Ş	Ş
OCAK	7.200	6.200	568	501	953	606	7.170	3.098	10.814	4.269	2.670	14.674
ŞUBAT	9.000	7.600	552	542	950	966	6.568	4.152	8.554	3.298	2.562	16.558
MART	8.500	7.500	574	513	864	893	5.181	1.956	9.921	7.670	2.504	18.532
NİSAN	5.500	5.200	513	393	913	1.133	3.603	1.701	8.106	4.880	18.635	13.307
MAYIS	6.100	13.800	712	521	1.184	1.075	3.510	1.994	19.449	9.624	30.955	27.014
HAZİRAN	7.400	6.700	460	427	1.384	1.116	4.312	2.373	15.939	10.120	29.495	20.736
TEMMUZ	791	5.200	284	236	4.791	1.048	5.933	3.432	3.341	3.723	15.140	13.639
AĞUSTOS	11.110	10.808	1.611	952	2.715	2.112	3.680	6.359	10.771	2.368	29.887	22.599
EYLÜL	13.275	12.245	1.438	1.117	2.296	2.212	6.639	3.888	13.368	3.425	37.016	22.887
EKİM	9.000	11.00	967	1.08	1.56	2.05	5.576	3.136	13.75	3.81	30.85	21.09

MART	-	-	496	303	474	329	-	-	5.904	943	6.874	1.575
NİSAN	-	-	773	503	487	454	-	-	7.530	1.41 3	8.790	2.370
MAYIS	-	-	383	400	646	498	-	-	9.061	5.41 6	10.09 0	6.314
HAZİR AN	-	-	554	338	853	421	3.478	2.724	11.17 1	6.51 6	16.05 6	9.999
TEMM UZ	-	-	898	636	727	795	2.164	2.372	7.048	1.04 2	10.83 7	4.845
AĞUST OS	9.90 6	3.00 7	1.00 5	1.05 3	1.91 5	1.30 5	4.374	2.803	12.48 8	2.65 0	29.68 8	10.81 8
EYLÜL	4.19 0	1.80 0	1.57 9	1.74 8	1.85 4	1.37 8	5.596	2.450	20.31 4	17.4 69	33.53 3	23.84 5
EKİM	6.06 3	2.09 9	1.00 5	1.14 2	1.26 2	1.35 0	4.500	2.559	19.16 2	2.10 8	31.99 2	9.258
KASIM	4.10 0	2.80 0	983	829	1.09 6	1.80 6	5.805	3.159	15.30 2	3.24 2	27.28 6	11.83 6
ARALI K	3.90 0	5.50 0	493	1.33 6	885	2.01 4	6.280	3.450	16.80 1	6.55 1	28.35 9	18.85 1
TOPLA M	32.1 59	20.2 06	8.87 3	8.85 1	11.6 25	11.6 08	38.29 3	31.97 5	140.8 05	52.8 70	231.7 52	114.5 10

Kaynak. Hatay Büyükşehir Belediyesi Haller Müdürlüğü.

Tablo 4 ve Tablo 5 karşılaştırıldığında 2022 ve 2023 yılına ait sebze- mey- ve hallerine giren ve çıkan ürünlerin miktarındaki değişim, depremin etkisi daha net göstermektedir. Hatay'da meydana gelen deprem; yıkım, alt yapı ve ulaşım sorunlarını ortaya çıkartmıştır. Bundan dolayı Antakya Toptancı Ha- linde Şubat ayından itibaren 6 ay boyunca, İskenderun Toptancı Halinde ise Şubat ayından itibaren 4 ay boyunca ürün giriş- çıkış bilgisi bulunamamıştır.

Depremden az zarar gören Reyhanlı ve Dört Yol Toptancı Halinde ürün giriş - çıkış miktarlarında fazla değişim olmamıştır. Depremden zarar gören Antakya, İskenderun ve Kırıkhan Toptancı Halinde ürün miktarındaki giriş - çıkış değişimi 2022 yılına göre azalış göstermiştir. Bu da depremin ticaret alanında olumsuz etkisini gösterir.

3.3. Dış Ticaret

İhracat, bir ülkede fazla olarak üretilen ürünlerin dış ticaret yoluyla başka bir ülkeye satılması olayıdır. Hatay ticaretinde tarım ve sanayi ürünlerinin ihracat içerisinde yeri mevcuttur. Yurt içi ve yurt dışı pazarlarına yetiştirilen tarım ürünlerini ve işlenen sanayi ürünlerini ihraç eder. Tarımsal ürünler geleneksel yöntemlerle yetiştirildiği için üretimde yaşanan dalgalanmalar sanayi ürün üretimini de etkilediğinden ticareti de etkilemektedir.

Tablo 6.

Hatay ilinin Genel İhracat Verisi

	2020 YILI	2021 YILI	2022 YILI	2023 YILI
OCAK	225.668	181.323	303.719	219.188
ŞUBAT	209.939	179.937	319.167	126.168
MART	171.407	319.078	467.777	255.422
NİSAN	186.808	292.337	375.580	200.066
MAYIS	165.264	330.130	331.402	246.887
HAZİRAN	268.954	332.498	427.366	228.778
TEMMUZ	210.631	317.923	322.962	192.834
AĞUSTOS	167.306	417.297	300.378	231.075
EYLÜL	173.184	559.064	291.385	284.003
EKİM	262.051	462.435	279.996	320.702
KASIM	303.110	443.183	348.570	256.137
ARALIK	312.988	555.100	297.388	358.520
TOPLAM	2.657.309	4.390.306	4.065.689	2.919.780

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret- İllere Göre İhracat, (2024) (Değer: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$)

Tablo 6'daki veriler doğrultusunda yapılan değerlendirmede 2020 yılındaki toplam ihracat değeri, 2021 yılında yaklaşık iki katına çıkmıştır. 2022'de yaklaşık olarak aynı değeri korumuş, ancak 2023 yılında hızlı bir düşüş gözlenmiştir. 2020 yılından 2022 yılına kadar görülen bu yükseliş döviz kurunda gerçekleşen değişim sonucu, yabancı ülkelerin ülkemizdeki üretilen ürünlere talebi artırmasından kaynaklanmış olabilir. Ülke ekonomisindeki döviz kuru ve uygulanan ekonomik politikalar sonucu rakamsal değerlerin yıllara göre değişkenlik gösterdiği görülür. Döviz piyasaları ülke ekonomilerini etkiler. Döviz piyasasında dalgalanmalar sonucu 2020 yılında ortalama ABD doları kuru 7 TL'ye yükselmiştir. 2021'de ise bu değer 8,89 TL'ye, 2022'de 16,55 TL'ye, 2023'te 24 TL 'ye yükselmiştir. 2023 yılının Aralık ayında ise ABD doları 29,53 TL değerine ulaşmıştır.

2020 yılındaki ihracat değerinin düşüşü, Türkiye'de Mart ayında ortaya çıkan pandeminin döviz piyasasına etkisiyle Türk lirasının dolar karşısında değer kaybetmesidir. 2023 yılında ihracat değerinde görülen düşüşün nedeni ise deprem felaketinden dolayı Hatay'dan beklenen üretimin yapılamamasıdır. Depremden sonra Hatay'da ekonomi durma noktasına gelmiş ve insanlar temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelmiştir. Depremin yıkıcı etkisiyle insanların çoğu evsiz ve işsiz kalmıştır. Artçı sarsıntıların devam etmesi, iş yerlerinin depremin etkisiyle yıkılması insanları uzun süre üretimden uzak tutmuştur. Depremin etkisi insanları diğer illere göç etmeye zorlamış, geride kalan insanlar var olan olanaklar içerisinde yaşamını devam ettirmeye çalışmışlardır.

İthalat, insanların ihtiyaç duyduğu çeşitli ürünlerin ülkede yeterli üretilmemesi veya hiç üretilmemesi sonucu ülke dışından satın alınmasıdır.¹¹ "Bir ülkedeki alıcıların başka ülkelerde üretilmiş malları satın almalarına veya başka bir ifadeyle, dış ticaret ilişkileri çerçevesinde, bir ülkenin diğer ülkelerden mal ve hizmetler satın almasına ithalat denir."¹²

Tablo 7.

¹¹ Halim Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama* (İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2002), 234.

¹² Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat: Teori, Politika...*, 235.

Hatay İlinin Genel İthalat Verisi

	2020 YILI	2021 YILI	2022 YILI	2023 YILI
OCAK	363.905	401.056	732.408	421.384
ŞUBAT	254.392	344.898	622.064	255.316
MART	303.327	413.953	818.163	580.652
NİSAN	248.767	534.639	659.101	505.758
MAYIS	224.250	601.305	669.291	572.009
HAZİRAN	285.856	436.186	822.944	363.350
TEMMUZ	390.758	611.769	745.199	447.323
AĞUSTOS	292.829	641.103	510.738	531.161
EYLÜL	365.031	668.724	531.466	338.891
EKİM	341.357	475.746	516.347	470.010
KASIM	310.402	728.027	624.358	374.141
ARALIK	352.462	783.360	410.860	476.244
TOPLAM	3.733.336	6.640.766	7.662.939	5.336.240

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret- İllere Göre İthalat, (2024) (Değer: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$)

2020'den itibaren Tablo 7'deki aylık ve yıllık bazda ithalat değerleri incelendiğinde genel olarak 2022 yılına kadar değerlerin arttığı, ancak 2022 yılının ikinci yarısında düştüğü görülmektedir. Bu düşüşün nedeni pandemi ve döviz kurlarında gerçekleşen değişimlerden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca salgının yayılmasını önlemek amacıyla dünya ülkeleri dış ticarete o dönem içinde sınırlamalar getirmiştir.

2020 yılındaki toplam ithalat değeri 2021 yılında yaklaşık 2 katına çıkmıştır. Bu yükselişte pandemi yasaklarının yumuşaması ve Türkiye'nin ekonomi politikaları etkili olduğu söylenebilir. 2023 yılında yaşanan deprem felaketinden dolayı ithalatın 2022 yılına göre daha da düştüğü görülmektedir. Tablo 7'deki toplam değer veri değerlendirmesine göre depremin etkisi pandemi etkisinden daha az olmuştur. Döviz kurundaki değişimine bakıldığında 2023 yılı Aralık ayında ABD doları değeri 29, 53 TL'ye yükselmesine rağmen ithalat

değeri 5 milyar 336 milyon 240 bin dolar olmuştur. Depremi dış ticarete etkisi fazla olmamıştır.

Tablo 8.

2022 Yılı Dış Ticaret Payı

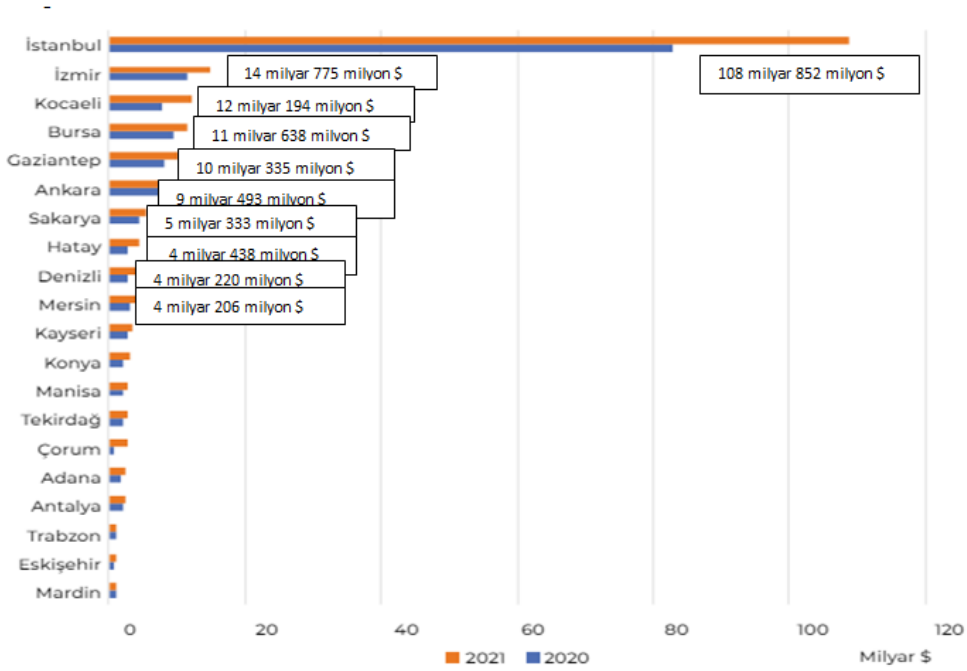
YER ADI	İHRACAT (Milyon dolar)	%	İTHALAT	
			(Milyon do- lar)	%
HATAY	4.067	0.016	7.611	0,020
ETKİLENEN 11 İL	21.946	8,6	24.446	6,7
TÜRKİYE	254.172	100	363.711	100

Kaynak. *Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB), 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu.*

Tablo 8'e bakıldığında 2022 yılına ait dış ticaret dengesinde ithalat değeri ihracattan büyük olduğu için ekonomide 3.544 milyon dolar açık ortaya çıktığı görülmektedir. 2023 yılı değerlerine bakıldığında bu açık 2.416.460 dolara düşmüştür. Bunun nedeni deprem sonrası üretim yapılan yerlerin yıkılmasıyla üretimin düşmesi, ihracatı; ulaşım sıkıntısı ve can kaybıyla yaşanan göçünde ithalatı etkilemesi olabilir.

Şekil 1.

İllere göre 2020- 2021 yılları arası ihracat

Kaynak. Türkiye ihracatçılar meclisi (TİM), İhracat 2022 raporu. S. 48

2020'de ortaya çıkan Covid-19 salgını Türkiye içinde de ticari faaliyetleri etkilemiştir. Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'nın 2021 de yayınladığı faaliyet raporuna göre Hatay, 2020 yılında Türkiye içindeki ihracat sıralamasında ilk 13 il arasındayken bu dönemdeki ihracatı ise 2 milyar 434 milyon ABD dolarıdır.

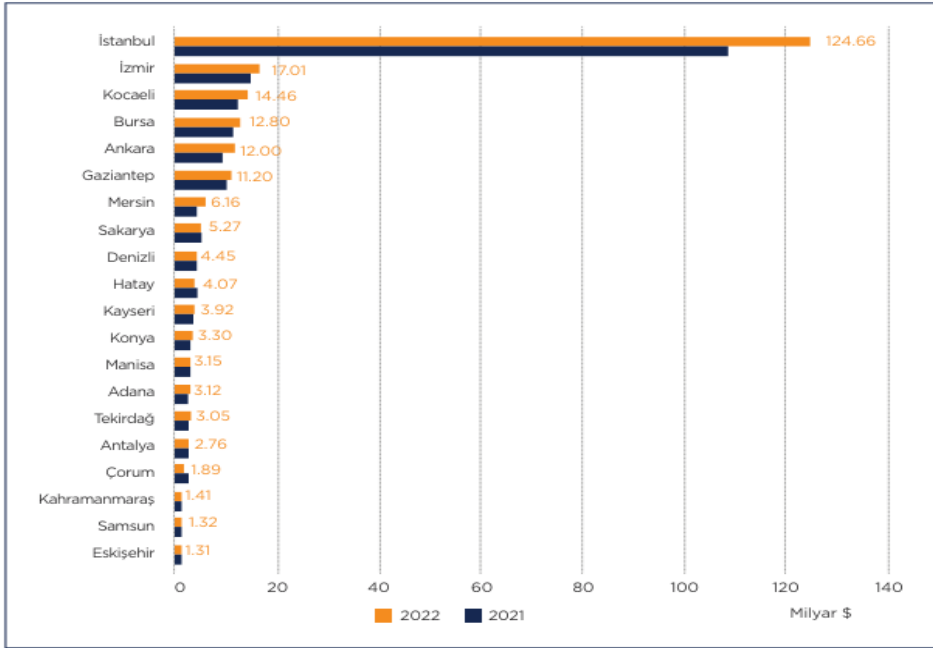
Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin ihracat 2022 raporundan alınan 2021 yılına ait ihracat değerleri Şekil 1'de verilmiştir. Bu değerlere göre Hatay'ın ihracat değeri 4 milyar 438 milyon ABD dolarıdır. Hatay bu değer ile illerin ihracat sıralamasında 8. Sırada yer almaktadır. Hatay'ı aynı değerlere yakın olarak Denizli ve Mersin illeri takip eder. 2020'ye göre Hatay'ın ihracat değeri nere-

deyse 2 katına ulaşmıştır. Bu yükselişe pandemi etkisinin azalması katkı sunmuştur. Ekonominin bu şekilde canlandığı söylenebilir.

2021- 2022 yılları ihracat oranlarına Şekil 2'ye bakıldığında Hatay'ın iller arası ihracat sıralaması 10. sıraya düşmüşken, bir önceki yıl aynı değere yakın olan Denizli 9. Sıraya, Mersin ise 7. Sıraya yükselmiştir.

Şekil 2.

İllere göre 2021- 2022 yılları arası ihracat

Kaynak. Türkiye ihracatçılar meclisi (TİM), İhracat 2023 raporu. S.28

2023 İhracat raporuna göre, 2022 yılında Türkiye’de en fazla ihracat gerçekleştiren 20 il arasında sadece üç ilin ihracatı geçen yıla göre azalış göstermiştir. Buna göre Hatay’da %7,4 Çorum’da %28,4 ve Sakarya’da %1,0 oranında azalış görülmektedir.

2023 İhracat raporuna göre, Dünya Bankası yaşanan afetin yol açacağı doğrudan iktisadi zararın 34,2 milyar doları aşabileceği hesaplanmışken, dolaylı zararında hesaba eklendiğinde bu değerin 70 milyar doları geçebileceği belirlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın raporunda bu afetin Türkiye'nin ekonomisindeki yükü ise 103 milyar doları bulduğu belirtmiştir.

Hatay Ticaret İl Müdürlüğü'nden alınan 2022 ve 2023 yılı valilik brifing raporunda ihracatın ithalatı karşılama oranı 2021'de %66,49 iken, bu oran 2022'de %53,43'tür. Bu iki orana bakıldığında Hatay'ın ticarete bütçe açığı ortaya çıktığı söylenebilir. 2023 yılına ilişkin oranlara ait bilgi bulanamamıştır. Bu nedenle depremle ilişkisi açıklanamamıştır.

3.4. Sanayi

Sanayi sektörü içinde bulunan çeşitli alt sektörlerin de yıllara göre performans değerlendirilmesi ve değişimleri Ocak ve Şubat aylarında yapılmıştır. Bu ayların tercihinde Ocak Ayının yılın başı olması ve Şubat Ayının ise depremin yaşandığı ay olması etkili olmuştur. Bu şekilde hem bir yıllık değerlendirme hem de depremin sanayiye olan etkisi açıklanmak istenmiştir.

Sanayi alanına ait farklı sektörlerdeki 2020 ve 2021 Ocak ve Şubat aylarında yaşanan değişimler Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Hatay'ın İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında İhracat Performansı (1000 \$)

SEKTÖRLER	OCAK AYI			ŞUBAT AYI		
	2020	2021	DEĞİŞİM %	2020	2021	DEĞİŞİM %
Çelik	106.744,04	65.920,93	-%38,2	93.495,14	70.733,92	-%24,3
Çimento						
Cam Sera-	898,69	2.089,03	%132,5	1.220,55	1.939,53	%58,9
mik ve Top-						

rak Ürünleri						
Demir ve						
Demir Dışı	2.820,57	1.260,29	-%55,3	1.841,24	1.661,18	-%9,8
Metaller						
Deri ve Deri	286,19	296,56	%3,6	415,10	467,04	%12,5
Mamulleri						
Diğer Sanayi	33,05	84,63	%156,1	1,26	60,38	%4687,1
Ürünleri						
Elektrik ve	1.355,77	670,70	-%50,5	384,41	461,92	%20,2
Elektronik						
Fındık ve	1.054,68	865,09	-%18,0	1.974,33	914,67	-%53,7
Mamulleri						
Gemi, Yat ve	0,01	0,00	-%100,0	0,00	0,00	
Hizmetleri						
Halı	211,61	179,63	-%15,1	60,79	191,19	%214,5
Hazırgiyim	4.215,29	3.653,77	-%13,3	4.289,74	2.760,64	-%35,6
ve Konfeksi-						
yon						
Hububat,						
Bakliyat,						
Yağlı To-	6.461,11	5.609,46	-%13,2	6.881,13	5.426,25	-%21,1
humlar ve						
Mamulleri						
İklimlen-	1.190,14	1.497,63	%25,8	1.885,79	1.518,91	-%19,5
dirme Sana-						
yii						
Kimyevi	12.053,6	5.075,31	-%57,9	13.785,3	11.081,7	-%19,6
Maddeler ve	8			9	7	
Mamulleri						
Kuru Meyve	1.010,22	927,11	-%8,2	709,98	923,63	%30,1
ve Mamulle-						
ri						

Madencilik Ürünleri	4.234,42	5.912,72	%39,6	4.211,71	6.410,29	%52,2
Makine ve Aksamaları	2.880,11	4.251,44	%47,6	2.483,92	3.753,00	%51,1
Meyve Sebze Mamulleri	1.273,53	1.258,56	-%1,2	1.035,68	1.547,19	%49,4
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	5.843,78	4.964,01	-%15,1	5.433,24	5.841,17	%7,5
Mücevher	0,75	0,34	-%54,6	0,00	0,23	
Otomotiv Endüstrisi	7.364,03	7.182,79	-%2,5	8.182,98	8.328,82	%1,8
Su Ürünleri ve Hayvan- sal Mamuller	2.406,60	3.335,19	%38,6	1.935,37	2.608,44	%34,8
Süs Bitkileri ve Mamulle- ri	27,64	22,58	-%18,3	43,86	172,44	%293,1
Tekstil ve Hammadde- leri	1.782,00	5.723,22	%221,2	3.127,84	5.226,25	%67,1
Tütün	0,00	75,90		10,53	40,21	%282,0
Yaş Meyve ve Sebze	49.204,4 3	44.092,0 2	-%10,4	39.220,5 4	41.651,4 0	%6,2
Zeytin ve Zeytinyağı	2.356,96	1.417,93	-%39,8	2.842,39	2.757,44	-%3,0
TOPLAM	216.187, 70	166.488, 84	-%23,0	195.870, 51	176.509, 12	-%9,9

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), İl Bazında Sektör Rakamları (24 Mart 2024).

2020-2021 yılları arası pandeminin etkisiyle salgının yayılmasını engellemek amacıyla uluslararası ticarete daralmaya gidilmiştir. Gümrük kapıları kapatılmış iç ve dış ticarete birçok sınırlamalar getirilmiştir. Türkiye’de de çalışma saatlerinin esnek hale getirilmesi birçok sanayi ürününün üretimini etkilemiştir. Bunun sonucunda çoğu sektörde ürün üretimi düşmüştür. Hatay sanayisi de bu yaşananlardan etkilenmiştir. Hatay sanayisindeki Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri, Tekstil ve Hammaddeleri, Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller, Makine ve Aksamları ve Diğer Sanayi Ürünleri ihracat gelir oranlarında artış görülen sektörler olmuştur.

2022-2023 yıllarının Ocak-Şubat ayları karşılaştırmasında pandeminin etkisinin devamı sonucu Türkiye’de enflasyonda oran artışı olmuş (2022 Yıllık ÜFE Oranları % 97,72) ve Şubat ayında depremin etkisiyle üretimde ciddi düşüşler meydana gelmiştir. İki yılın Şubat ayının toplam ihracat performansına bakıldığında 2022’de (299.393,05) ABD doları olan performans, 2023 yılı depremin gerçekleştiği Şubat ayında (108.293,42) ABD dolarına düşmüştür. 2023 yılı Şubat ayında sanayi- imalat sektörünün alt dallarında genel olarak düşüşün yaşandığı Tablo 10’da görülmektedir. Bu durum depremin etkisinin Hatay sanayi sektöründe üretimi durdurduğunu ve bu sektöre büyük bir darbe vurduğunu göstermektedir.

Tablo 10.

Hatay’ın İhracatçı Firmaların Kanuni Merkezleri Bazında İhracat Performansı (1000 \$)

SEKTÖRLER	OCAK AYI			ŞUBAT AYI		
	2022	2023	DEĞİŞİM %	2022	2023	DEĞİŞİM %
Çelik	166.844,15	50.837,14	-%69,5	180.819,41	32.202,56	-%82,2
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	1.487,54	1.997,38	%34,3	2.410,77	2.312,20	-%4,1
Demir ve	1.233,74	2.519,73	%104,2	2.198,54	513,66	-%76,6

Demir Dışı Metaller						
Deri ve Deri Mamulleri	191,34	313,25	%63,7	354,97	179,01	-%49,6
Diğer Sanayi Ürünleri	71,10	11,79	-%83,4	41,33	14,88	-%64,0
Elektrik ve Elektronik	1.050,04	1.913,14	%82,2	1.666,25	1.533,29	-%8,0
Fındık ve Mamulleri	609,28	1.311,68	%115,3	461,11	427,89	-%7,2
Gemi, Yat ve Hizmetler	0,00	0,00		0,00	0,00	
Halı	256,05	342,57	%33,8	369,73	105,71	-%71,4
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	6.776,92	3.070,16	-%54,7	3.656,20	3.114,65	-%14,8
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	9.740,96	9.575,77	-%1,7	13.557,87	5.630,90	-%58,5
İklimlendirme Sanayii	1.667,07	1.990,98	%19,4	1.249,67	904,65	-%27,6
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	13.144,28	18.207,80	%38,5	6.592,45	5.287,50	-%19,8
Kuru Meyve ve Mamulleri	1.298,88	3.591,01	%176,5	869,42	1.069,75	%23,0
Madencilik Ürünleri	7.807,57	4.700,41	-%39,8	6.690,67	3.271,08	-%51,1
Makine ve Aksamları	2.663,85	7.325,59	%175,0	3.656,49	2.447,58	-%33,1
Meyve Sebze Mamulleri	1.137,33	1.742,72	%53,2	2.083,56	1.226,59	-%41,1
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	6.798,27	7.494,64	%10,2	6.552,62	2.946,74	-%55,0

Mücevher	0,07	1,03	%1392,2	0,05	0,02	-%52,3
Otomotiv Endüstrisi	8.911,85	12.133,38	%36,1	9.958,05	4.715,40	-%52,6
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	3.770,23	1.326,75	-%64,8	5.733,55	933,82	-%83,7
Süs Bitkileri ve Mamulleri	23,87	50,34	%110,9	34,09	82,03	%140,6
Tekstil ve Hammaddeleri	4.802,23	3.135,82	-%34,7	3.505,40	1.324,36	-%62,2
Tütün	11,38	52,94	%365,4	45,19	0,00	-%100,0
Yaş Meyve ve Sebze	43.166,03	45.883,59	%6,3	39.303,59	34.732,23	-%11,6
Zeytin ve Zeytinyağı	3.992,04	13.672,51	%242,5	7.557,05	3.314,23	-%56,1
TOPLAM	287.457,13	193.202,70	-%32,8	299.393,05	108.293,42	-%63,8

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), İl Bazında Sektör Rakamları (24 Mart 2024).

3.5. Hatay Ticaret ve Sanayi Odaları

İl Ticaret Müdürlüğünden alınan 2023 valilik brifing raporuna göre; Hatay'da 2022 yılı sonunda 70 esnaf odasına kayıtlı olan 47.575 esnafın 49.529 iş yeri bulunurken, 2023 yılı sonunda 70 esnaf odasında kayıtlı olan 48.581 esnafın 51.757 iş yeri bulunmaktadır.

Tablo 11.

2021-2023 yılları arasında odaya kayıtlı iş yeri sayısı

Esnaf ve Sanatkâr Odaları	2020	2021	2022	2023
Hatay Toplam Esnaf ve Sanatkâr Oda Sa-	70	70	70	70

yısı

Esnaf ve Sanatkâr Sayısı	42.843	45.724	47.575	48.581
--------------------------	--------	--------	--------	--------

Kaynak: Ticaret İl Müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu.

Tablo 11'e bakıldığında esnaf ve sanatkâr oda sayısının yıllara göre değişmediğini, ancak bu odalara kayıt yapan esnaf ve sanatkâr sayının yıllara göre sürekli arttığı görülmektedir. 2023 yılında esnaf sayısı artışının sebebi depremin bölgede yarattığı yıkım sonucunda bölgeye yapılan yatırım ve desteklerde artışın olması ve bölgede ticaretin canlanması için girişimci ile esnafa olan ihtiyaç söylenebilir.

İl Ticaret Müdürlüğünden alınan verilere göre Hatay'da 6 Ticaret ve Sanayi Odası ile 1 Deniz Ticaret Odası bulunmaktadır. 2022-2023 yıllarında bu odalara kayıtlı şirket sayıları Tablo 12 ve Tablo 13'te gösterilmiştir.

İl Ticaret Müdürlüğünden alınan 2022 yılı Hatay Valiliği Brifing Raporuna göre 2021 yılında odalara kayıtlı toplam 20.254 şirket sayısı bulurken, Tablo 12 ve 13'e görüldüğü gibi bu sayı 2022 yılında 25.287'ye 2023 yılında ise 25.853'e yükselmiştir. Bu bilgiye bakıldığında 2023 yılında, önceki yıllara göre şirket sayısı artmıştır. Depremin yarattığı yıkıma rağmen şirket sayısındaki bu artışın nedeni bölgede daha önce kurulmuş ve yeni kurulacak şirketlere devletin sağladığı kredi ötelenmesi ve yeni kredi desteği gibi destekler olmuştur.

Tablo 12.

2022 yılında Hatay'da odalara kayıtlı şirket sayıları

Oda Adı	A.Ş.	Ltd. Şti.	Şahıs Firması	Toplam	2022 Yılı Kapanan Şirket	2022 Yılı Kurulan Şirket
Antakya Tic.ve San. Od.	814	8310	2332	11456	442	1266
Kırıkhan Tic.ve San. Od.	136	902	496	1534	98	164

Reyhanlı Tic.ve San. Od.	67	1178	412	1657	9	16
Dört Yol Tic.ve San. Od.	307	2131	389	2827	68	340
Erzin Tic.ve San. Od.	40	232	123	395	12	40
İskenderun Tic.ve San. Od.	903	4145	2075	7123	138	616
İskenderun Deniz Tic. Od. (Şb.)	80	176	39	295		
TOPLAM	2.347	17.074	5.866	25.287	767	2.442

Kaynak. Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2022 Valilik Brifing Raporu.

Tablo 12 'den de görüldüğü üzere 2022 yılında Hatay'daki odalara kayıtlı olan 2.347 anonim, 17.074 limited, 5.866 şahıs şirketi bulunmaktadır. 2022 yılında açılan ve kapanan şirket farkına bakıldığında 1675 olduğu görülür. En fazla Antakya ve İskenderun odalarına kayıtlı şirketlerin olduğu görülmektedir. Bu durum Hatay esnafının dükkân sayısını arttırdığını ve Hatay'da ticari faaliyetlerin olumlu yönde ilerlediğini gösterir.

Tablo 13.

2023 yılında Hatay'da odalara kayıtlı şirket sayıları

Oda Adı	A.Ş.	Ltd. Şti.	Şahıs Firması	Toplam	2023 Yılı Kapanan Şirket	2023 Yılı Kurulan Şirket
Antakya Tic.ve San. Od.	738	8583	2421	11742	437	773
Kırıkhan Tic.ve San. Od.	123	1063	503	1689	68	135
Reyhanlı Tic.ve San. Od.	71	1229	367	1667	30	108
Dört Yol Tic.ve San. Od.	336	2323	387	3046	75	314
Erzin Tic.ve San. Od.	-	38	1	39	19	39
İskenderun Tic.ve San. Od.	931	4404	2040	7375	176	475
İskenderun Deniz Tic. Od.	80	176	39	295	-	-

(Şb.)

TOPLAM	2.279	17.816	5.758	25.853	805	1.845
--------	-------	--------	-------	--------	-----	-------

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu.

Tablo 13'den de görüldüğü üzere 2023 yılında açılan şirket sayısı artmıştır. Özellikle artışın depremde yıkımın çok olduğu Antakya, İskenderun odalarında olduğu görülürken, azalışın ise Anonim şirket sayına ulaşamadığı için Erzin odasında olduğu görülür. Bu değişim devletin ekonomik katkısıyla depremin etkisine rağmen olumlu yönde olmuştur.

Odalara kayıtlı 2022-2023 yıllarına ait kapanan ve kurulan şirket sayıları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. 2022-2023 yıllarına ait kapanan ve kurulan şirket sayıları

Oda Adı	2022 Kapanan	2022 Kurulan	Fark	2023 Kapanan	2023 Kurulan	Fark
Antakya Tic.ve San. Od.	442	1266	824	437	773	336
Kırıkhan Tic.ve San. Od.	98	164	66	68	135	67
Reyhanlı Tic.ve San. Od.	9	16	7	30	108	78
Dörtyol Tic.ve San. Od.	68	340	272	75	314	239
Erzin Tic.ve San. Od.	12	40	28	19	39	20
İskenderun Tic.ve San. Od.	138	616	478	176	475	299
İskenderun Tic. Od. Şb	-	-	-	-	-	-
Toplam	767	2.442	1675	805	1.845	1.040

Kaynak. Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu

Tablo 14'teki verilere bakıldığında iki yıl arasındaki açılan ve kapanan şirket sayı farkının farkı 635'tir. 2022 yılına göre 2023 yılında şirket sayısı azalmıştır. Ancak 2023 yılında kapanan ve kurulan işletme sayı farkının 1040 olması deprem sonrası Hatay'da ticaretin devam ettiğini gösterir.

2020-2023 yıllarına göre Ticaret ve Sanayi Odalarına Kayıtlı Suriyeli Firma İstatistikleri Tablo 15' te sunulmuştur.

Tablo 15.

2020-2022 yıllarına göre Suriyeli firma sayıları

YILI	A.Ş.	LTD. ŞTİ.	Şahıs Firması	Toplam
2020	3	1199	117	1319
2021	9	1524	139	1672
2022	7	1.713	146	1.866
2023	7	1.658	85	1.750

Kaynak. Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2022 Valilik Brifing Raporu.

Suriyeli vatandaşların odalara kaydını yaptırdıkları şirketlerin sayısı 2022 yılında 1866 iken, 2023 yılında 1750'dir. İki yıl arasındaki fark 116'dır. Buna göre deprem sonrası Suriyeli şirket sayısı da azalmıştır. Bu durum Hatay'daki deprem sonrası Suriyeli vatandaşların başka yerlere göç etmesinden kaynaklı olabilir.

Tablo 16.

2022-2023 yıllarına ait odalara kayıtlı Suriye şirketleri

Oda Adı	2022 YILI				2023 YILI			
	A.Ş.	Ltd.	Şahıs	Top-	A.Ş.	Ltd.	Şahıs	Top-
	.	Şti.	Firma-	lam	.	Şti.	Firma-	lam
			si				si	
Antakya								
Tic.ve	5	1052	40	1097	5	1020	38	1063
San.Od.								
Kırıkhan	-	48	3	51	-	43	3	46

Tic.ve San.Od. Reyhanlı								
Tic.ve San.Od. Dört Yol	1	443	101	545	1	420	42	463
Tic.ve San.Od. Erzin	-	43	-	43	-	42	-	42
Tic.ve San.Od. İskenderun	-	-	-	-	-	-	-	-
Tic.ve San.Od.	1	127	2	130	1	133	2	136
Toplam	7	1.713	146	1.866	7	1658	85	1750

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2022 – 2023 Valilik Brifing Raporu

2022- 2023 yıllarında Suriyeli şirketlerin en fazla Antakya, Reyhanlı ve İskenderun odalarına kayıt yaptırdığı görülürken, Erzin odasında Suriyeli şirket kaydı bulunmamaktadır. Bu bilgiye göre Suriyelilerin Antakya, Reyhanlı ve İskenderun'da yoğun olarak çalıştığı ve iş yerlerinin çoğunlukta bu ilçelerde olduğu yorumu yapılabilir.

2021- 2023 yılları arasında Hatay Ticaret Borsalarına kayıtlı üye sayısı en fazla 2023 yılında olduğu Tablo 17'den görülmektedir.

Tablo 17.

2021-2023 yılları Hatay Ticaret Borsalarına kayıtlı üye sayısı

Borsanın Adı	Kuruluş Yılı	2021 Sayısı	Üye 2022 Sayısı	Üye 2023 Sayısı	Üye
İskenderun Borsası	Ticaret 1953	94	88	88	

Antakya Ticaret Bor-sası	1968	169	83	394
Reyhanlı Ticaret Bor-sası	1989	72	72	72
TOPLAM	-	335	243	554

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu

3.6. Üretici Örgütler

En az 50 meyve ve sebze üreticisine sahip kişilerin kooperatifleşerek oluşturdukları meslek örgütüne üretici örgüt denir. En önemli özelliği; sebze ve meyve fiyatlarının artmasına neden olan aracıları ortadan kaldırmak ve bu şekilde tüketicilere daha ucuz fiyattan kaliteli ürünleri sunmaktır.

İl Ticaret Müdürlüğüne Üreticilerin örgütlenmesi çalışmalarında 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na bağlı olarak müracaatta bulunan ve Üretici Örgütü Belgesi alan 7 adet kooperatif bulunmaktadır. Deprem öncesi ve sonrasında tarım üretici örgüt sayısında bir değişim yaşanmamıştır. Belge alan tarımsal üretici birliklerinin isim ve sayıları Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18.

Hatay'da belge alan tarımsal üretici birlikleri sayısı

Hatay ve İlçelerinde Belge Alan Üretici Birlikleri	Sayısı
551 Sayılı Erzin Tarım Kredi Kooperatifi	1
1864 Sayılı Arsuz Tarım Kredi Kooperatifi	1
2740 Sayılı Hassa Tarım Kredi Kooperatifi	1
2532 Sayılı Kırıkhan Tarım Kredi Kooperatifi	1
1328 Sayılı Samandağ Tarım Kredi Kooperatifi	1
654 Sayılı Yeşilköy Tarım Kredi Kooperatifi	1
2053 sayılı Serinyol Tarım Kredi Kooperatifi	1
TOPLAM	7

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu

2022 yılında Hatay ilinde faaliyette bulunan kooperatiflere ait veriler Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19.

2022 yılında Hatay'daki kooperatif sayıları

KOOPERATİF ADI	2022 YILI FAAL OLAN		2023 YILI FAAL OLAN	
	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI
Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi Birliği	1	16	1	16
Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi.	16	19.199	16	-
Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	151	4.046	146	-
Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi.	22	1.005	21	-
Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi.	3	24	2	-
Tarım Satış Kooperatifi.	6	1.006	6	-
İşletme Kooperatifi.	9	630	14	-
Site İşletme Kooperatifleri	2	383	2	-
Kadın Girişimi Üretim İşletme Kooperatifi.	31	314	41	-
Sigorta Kooperatifi	1	11	1	-
Temin Tevzi Kooperatifi.	1	28	1	-
Tüketim Kooperatifi.	1	8	1	-
Üretim Pazarlama Kooperatifi.	9	617	10	-
Turizm Geliştirme Koo-	1	10	1	-

peratifi

Kalkınma Kooperatifi	1	12	1	-
Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi	1	7	1	-
TOPLAM	256	27.316	265	16

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2022 ve 2023 Valilik Brifing Raporu

2022 yılı toplam kooperatif sayısı 256 adet iken, 2023 yılında depremden sonra kooperatif sayısı 265'e yükselmiştir. Bu verilere göre üreticilerin birleşerek oluşturdukları kooperatifler sayesinde yerel halkın üretimi desteklenmiştir. Ancak 2023 yılındaki kooperatiflere ait ortak sayılarına ulaşamamıştır.

3.7. Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatif İşlemleri

Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatiflerinin aralarındaki dayanışmayı temin etmek, il genelinde iş birliği ve ahenk içerisinde çalışmalarını ve gelişmelerini sağlamak amacıyla 16 Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatifinin bir araya gelmesi ile Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatif Birliği kurulmaktadır.

Tablo 20.

2022 yılında Kooperatifler tarafından verilen Esnaf Kefaret ve Kredileri

14. BÖLGE ESKKK BİRLİĞİ 2022 YILSONU İTİBARIYLA KREDİ KULLANDIRIMLARI

	KOOPERATİF ADI /ESKKK	KREDİ KULLANAN ORTAK SAYISI	TOPLAM ORTAK SAYISI	KULLANDIRILAN KREDİ MİKTARI	TOPLAM KEFALET RİSKİ
1	ALTINÖZÜ ESKKK	417	947	88.144.000,00	108.063.175,04
2	ANTAKYA	878	3643	206.676.500,00	295.910.781,95

	ESKKK				
3	DENİZCİLER ESKKK	518	1088	155.488.500,00	142.433.391,48
4	DÖRTYOL ESKKK	759	2144	152.516.783,94	206.208.529,55
5	ERZİN ESKKK	321	797	85.826.000,00	109.036.349,96
6	ARSUZ- GÖZCÜLER ESKKK	591	1494	137.545.300,00	180.463.903,63
7	DEFNE- HARBİYE ESKKK	622	2259	146.761.000,00	234.037.280,64
8	HASSA ESKKK	380	692	89.764.500,00	103.286.290,04
9	İSKENDERUN 1 NOLU ESKKK	618	1751	136.262.879,00	183.948.518,18
10	İSKENDERUN 2 NOLU ESKKK	494	1022	115.495.989,00	137.542.511,83
11	KIRIKHAN ESKKK	597	1268	142.421.500,00	186.625.999,90
12	PAYAS ESKKK	726	2090	174.011.000,00	181.583.938,36
13	REYHANLI ESKKK	384	1029	102.859.500,00	128.332.833,24
14	SAMANDAĞ ESKKK	796	2276	171.628.499,00	256.455.062,01
15	SERİNYOL ESKKK	769	3370	178.958.600,00	273.698.382,32
16	YAYLADAĞI ESKKK	440	1162	111.664.000,00	142.890.442,00

GENEL TOPLAM	9.310	27.032	2.196.024.550,94	2.870.517.390,13
--------------	-------	--------	------------------	------------------

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2022 Valilik Brifing Raporu.

İlimiz genelinde Esnaf Kefaret ve Krediler için Tablo 20 ve Tablo 21'e bakıldığında 2022 yılı içinde sağlanan kredilerin toplam tutarı 2.196.024.550,94 TL iken, 2023 yılı içinde sağlanan kredilerin toplam tutarı ise 3.692.652.248,00 TL'dir. Buna göre yaklaşık bir buçuk milyar Türk lirası artış olduğu görülmektedir. Bu artışın amacı yerel esnafı ve bölgede yaşayan depremzede girişimcileri, deprem sonrası destekleyerek ekonominin yeniden canlanmasını sağlamak olduğu söylenebilir.

3.8. Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri:

Kadın kooperatifinin amacı ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamak, girişimlerini desteklemek, üretim becerilerini geliştirmek, böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarını sağlamaktır.

İl Ticaret müdürlüğünün hazırladığı 2022 yılı valilik brifing raporuna göre; ilimizde faaliyet gösteren 31 Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatiflerinden: 25 adedi yöresel gıda ağırlıklı faaliyet gösterirken, 2 adedi çiçekçilik, 1 adedi mozaik taş, 1 adedi plastik atıkların geri dönüşümü üzerine, 1 adedi turizm ve yöresel gıda, 1 adedi ise eğitim ve kültür sanat üzerine faaliyet göstermektedir. 2023 yılı raporuna göre ise 41 olan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatiflerinden 35 tanesi yöresel gıda ağırlıklı faaliyet gösterirken diğerlerinin sayısında bir değişiklik olmamıştır.

İl Ticaret müdürlüğünün hazırladığı 2022 yılı valilik brifing raporundan alınan bilgiye göre bakanlığın KOOP-DES programı kapsamında 7 adet olan kooperatife; 2020 yılında 4 Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifine makine-ekipman alımı konusunda 342.405,00 TL, 2021 yılında 296.827,50 TL hibe desteği, 2023 yılı raporuna göre ise 2023 yılında 3 adete düşen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifine makine- ekipman alımı konusunda

672.750,00 TL tutarında hibe desteği için başvurular alınmış ve merkez proje komisyonu kararıyla onaylanmıştır. Proje başvurularına ilişkin veriler Tablo 21'de gösterilmiştir. Tablo 21'deki miktarlara KDV ve diğer vergiler dâhil değildir.

Tablo 21.

2023 Yılında Hibe Alan Kooperatiflerimiz

Kooperatifin Unvanı	Proje Konusu	Toplam proje tutarı (TL)	Hibeye Esas Proje Tutarı (TL)	Kooperatif Katkısı (TL)	Hibe Tutarı (TL)
S.S. Erzin Kadın Eli Kadın Girişimi Üretimi ve İşletme Kooperatifi	Makine-Ekipman Alımı	299.000,00 TL	299.000,00 TL	136.675,89 TL	224.250,00 TL
S.S. Antakya Tatları Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Makine-Ekipman Alımı	298.000,00 TL	298.000,00 TL	136.218,78 TL	223.500,00 TL
S.S. Rimmen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Makine-Ekipman Alımı	300.000,00 TL	300.000,00 TL	137.282,31 TL	225.000,00 TL
TOPLAM		897.000,00 TL	897.000,00 TL	410.176,98 TL	672.750,00 TL

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu.

3.9. Deprem Sonrası Devlet Desteklemeleri

Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2023 yılı faaliyet raporundan alınan verilere bakıldığında devletin tarım ve hayvancılığa yaptığı destekler tablo 22'de gösterilmiştir. Geçen yıla oranla devletin depremden dolayı yaptığı destek değeri toplamda iki katına çıkmıştır. Ancak genel olarak 2023 yılında Açıkta, Örtüaltı, Biyolojik ve Biyoteknik Mücadele desteği sağlamadığı görülmektedir.

Tablo 22.

2022- 2023 yılı arasında Bitkisel üretim destekleri

BİTKİSEL ÜRETİM DESTEKLERİ	2022	2023
Yağlı Tohumlar (Pamuk, Soya, Ayçiçeği)	171.475.48	320.261.65
	1	1
Dane Zeytin	0	292.095
Hububat (Baklagil ve Dane Mısır)	16.601.644	10.028.360
Zeytinyağı	6.604.689	6.059.884
		193.726.72
Mazot-Gübre Toprak Analizi	53.835.058	5
Biyolojik ve Biyoteknik Mücadele	0	0
Yem Bitkileri	3.719.977	3.141.800
Sertifikalı Tohum Kullanımı	2.924.903	15.917.174
Sertifikalı Fidan Kullanımı	96.169	95.482
Sertifikalı Tohum Üretimi	3.638.548	3.916.046
İyi Tarım Uygulamaları	1.442.627	1.240.832
Organik Tarım	116.315	58.723
Örtüaltı Biyolojik Mücadele	4.371	0
Bombus Arısı Desteği	8.520	0
Küçük Aile İşletmesi Desteği	201.826	347.737
Fındık Desteği	14.689	12.797
Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu Desteği	15.438	0
Açıkta Biyolojik Biyoteknik Mücadele	155.257	0
TOPLAM	260.855.51	555.099.30
	2	6

Kaynak: Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

Devletin hayvancılık desteğine bakıldığında 2022 yılına göre 2023 yılı toplam destek değerinde az değişim yaşansa da su ürünlerinin toplam desteği %15 kat artmış olduğu Tablo 23'ten görülmektedir. Bunun nedeni özellikle Depremde Zarar Gören İllerde Deniz ve İç sularda Avcılık Yapan Balıkçıların Desteklenmesi adı altında yeni bir desteğin sağlanmasıdır.

Tablo 23.

Hayvansal üretim ve su ürünleri desteği

DESTEKLEME TÜRÜ		2022	2023
HAYVA NSAL ÜRETİ M DESTE KLERİ	Anaç Koyun Keçi	6.797.800	8.935.150
	Hastalıktan Ari İşletme	293.850	770.400
	Çiğ Süt	20.490.619	14.453.863
	Besilik Erkek Sığır	1.494.250	3.766.500
	Buzağı Desteği	12.988.060	13.246.455
	Anaç Manda Desteği	62.750	0
	Malak Desteği	38.000	60.500
	Halk Elinde Koruma (Kilis Keçisi)	28.980	48.300
	Halk Elinde Koruma (Y. Güney Sarısı)	113.400	189.000
	Halk Elinde Koruma (Halep Keçisi)	8.370	13.950
	Sürü Yöneticisi İstihdamı	282.0	528.0

		00	00
	Sürü Büyütme ve Yenileme Desteği	2.443.	2.472.
		500	400
	Arılı Kovan	1.981.	2.993.
		360	880
	Dişi Manda Desteği	0	141.0
			00
	Hayvan Hastalık Tazminatı	1.918.	3.269.
		597	102
	Aşılama Kaynaklı Büyük Baş Atık Desteklemesi	4.200	0
	Düve Alım Desteği	0	520.0
			00
	Çiğ İnek Sütünün Sınıflandırılması Desteği	88.54	0
		9	
	Arıcılık Hibe Desteği	0	0
	Anaç Koyun Keçi İlave Göçer Desteği	1.102	0
	TOPLAM	49.03	51.40
		5.387	8.500
SU ÜRÜNLERİ DESTEKLERİ	Su Ürünleri Desteği	94.08	96.04
		0	0
	Küçük Ölçekli Balıkçılığın Desteklenmesi	0	1.559.
			563
	Depremde Zarar Gören İllerde Deniz ve İçsularda	0	7.085.
	Avcılık Yapan Balıkçıların Desteklenmesi		000
	Geleneksel Kıyı Balıkçılığı Desteği	427.9	0
		50	
	Balon Balığı Avcılığı Desteklemesi	68.04	122.9
		3	13
	TOPLAM	590.0	8.863.
		73	516

Kaynak: Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

3.10. Hatay'da Deprem Yarattığı Zararın Maddi Değeri

06.02.2023 tarihinde yaşanan depremde Hatay'ın ilçeler bazında genel olarak afet zararı ve maddi tutarını gösteren Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24.

Hatay'da Afet Zararı Ve Maddi Tutarı

HATAY VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI HATAY- AFET ZARAR TESPİT GRUBU-26.05.2023 TARİHLİ GÜN SONU İCMAL			
İLÇE	HASAR TESPİTİ YAPILAN MÜKELEF SAYISI	TESPİT HASAR TUTARI (TL)	EDİLEN
HATAY İL MERKEZİ	32.077	32.681.865.875	
İSKENDERUN	7.782	13.313.400.679	
DÖRTYOL	362	41.664.064	
KIRIKHAN	2.014	2.678.842.419	
REYHANLI	234	208.573.104	
SAMANDAĞ	3.731	2.606.852.891	
HASSA	555	179.890.037	
ALTINÖZÜ	928	108.367.945	
BELEN	168	101.115.880	
ERZİN	4	31.500	
KUMLU	231	40.720.185	
YAYLADAĞI	1	10.000	
TOPLAM	48.087	51.961.334.577,72	

Kaynak: Ticaret il müdürlüğü (TİM), 2023 Valilik Brifing Raporu.

Hatay Afet Zarar Tespit Grubunun yaptığı icmale göre afet zararı ve bu zararın maddi tutarı en çok Hatay il merkezi olan Antakya'da olduğu görülmektedir, en az tespit edilen icmal Yayladağı ilçesinde olmuştur. Buna göre tespit edilen hasar tutarı Antakya'da 32.681.865.875, İskenderun'da

13.313.400.679, Kırıkhan'da 2.678.842.419, Samandağ'da 2.606.852.891 TL ile en fazla hasar alan 4 ilçedir.

Tablo24.

Balıkçılık alanındaki hasar tutarı

Balıkçı Barınağı	Yaklaşık Hasar Tutarı (TL)
İskenderun	165.200.000
Dörtyol	129.800.000
Işıkli- Konacık	100.300.000
Çevlik (Samandağ)	94.400.000
TOPLAM	489.700.000

Kaynak: Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

Hatay'da yapılan balıkçılık faaliyetlerinde görülen hasar Tablo 24'de görüldüğü gibidir. Bu tablo balıkçı tekneleri ve malzemelerinde yaşanan hasar sonucu balıkçılık faaliyetlerini de sekteye uğratmıştır.

Tablo 25.

Kırsal Kalkınma Desteklemelerinden Faydalanan İşletmelerin Sektör Bazında Zarar Tablosu

Sektör	İşletme Sayısı	Tahmini Zarar (TL)
Pamuk (Çırcır fab.)	13	50.000.000
Sera	7	5.500.000
Soğuk Hava Deposu	2	15.000.000
Hayvancılık (Süt üretimi)	2	20.000.000
Şarap Fabrikası	1	1.000.000
Un Fabrikası	4	5.000.000
Yem Fabrikası	2	24.000.000
Zeytinyağı Fabrikası	24	30.000.000
TOPLAM	55	150.500.000

Kaynak: *Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.*

Kırsal kalkınma desteğinden yararlanan işletmelerin sektörlerine göre zararları Tablo 25'te gösterilmiştir. Buna göre en fazla zarar gören sektörler çırçır ve zeytinyağı fabrikaları iken, en az zarar gören sektör şarap fabrikasıdır. Toplam 55 işletmenin zararı 150.500.000 TL'dir.

3.11. Prefabrik Geçici Çarşılar ile İlgili Yapılan Çalışmalar:

İl Ticaret Müdürlüğü'nün 2023 valilik brifing raporuna göre, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremde özellikle şehir merkezi olan Antakya ve Defne ilçelerindeki ticari işletmelerin %90'nı yıkılmış veya kullanılamayacak bir şekilde hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Ticari hayatın normalleşmesi adına vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve işletmelerin tekrar faaliyete geçmesini sağlamak amacıyla İçişleri Bakanlığı, Afad, Sivil Toplum Örgütleri ve Diğer İllerin Valiliklerinin destekleri ile Antakya ve Defne ilçesinde belirlenen 28 lokasyonda, ayrıca 7 ilçede 1'er lokasyon olmak üzere 35 geçici prefabrik çarşı yapılmıştır. Toplamda İl geneli 24 metre kare büyüklüğünde yapılan **6.131 prefabrik işyeri** esnaf ve tacirlere teslim edilmiş olup; kalıcı işyerleri yapılan kadar işletmelerin ticari devamlılığı sağlanmıştır.

3.12. Deprem Sonrası Hatay'da Çalışma Hayatı

Deprem sonrası Hatay'da çalışma hayatına bakıldığında, ücretli çalışan sayılarında düşüş yaşandığı görülür. Tepav İstihdam İzleme Bültenin Temmuz 2023 ayında yayınladığı rapora göre, 2023 yılı Nisan ayında Hatay'da kapanan 6076 iş yeri sayısı ile %24,9 oranıyla Türkiye'de iş yeri sayısında en fazla düşüş yaşayan il olmuştur. 2023 yılı Nisan ayında sigortalı ücretli kadın çalışan sayısındaki değişimlere bakıldığında Hatay'da 9 bin 689 kişi ile %18,3 oranında kadın istihdamında düşüş olduğu görülmüştür. Türkiye'de Hatay bu oranla kadın istihdam düşüşünde sayı olarak 1. il iken, oran olarak bakıldığında 3. il olmuştur.

2023 yılı Nisan ayında sigortalı ücretli çalışan sayısına bakıldığında Hatay'da 33 bin 534 kişi sigortadan çıkmıştır. Bu sayı %17,2 oranında çalışan

kaybı ile istihdamı en yüksek oranda daralan ikinci il arasındır. Yıllık verilere bakıldığında Hatay'da %15 ve üzeri, işgücü kayıplarının olduğunu ve istihdamda daralmaların yaşandığı görülmektedir. 2023 yılı Nisan ayında Hatay'da KOBİ'lerde istihdam edilen sigortalı ücretli çalışan sayısı 34.295 kişi ile %22,1 oranında azalmıştır.

Türkiye'de ortalama günlük yevmiye kazancı (TL) %98,5 iken, deprem sonrasında bu oranın Hatay'da %119,3 olduğu görülmüştür. Bu durum Hatay'da çalışan sayısı düşmesi dolayısıyla iş gücüne duyulan ihtiyacın artmasından kaynaklanmaktadır.

Hatay'da, Tablo 26'ya göre ücretli çalışanların istihdam payı %1,0 oranındadır. Yıllık ücretli çalışan sayısının 33.534 kişi olarak azaldığı ve %17,2 oranında düştüğü görülmektedir.

Tablo 26.

Hatay'da Ücretli Çalışan Sayıları

Dönem	Miktar
Nisan 2022 (Çalışan)	194.990
Mart 2023 (Çalışan)	106.192
Nisan 2023 (Çalışan)	161.456
İstihdam payı %	1,0
Yıllık Değişim (Çalışan)	-33.534
Aylık Değişim (Çalışan)	55.264
Yıllık Değişim (%)	-17,2
Aylık Değişim (%)	52,0

Kaynak: *Tepav İstihdam İzleme Bülteni Temmuz 2023, Sayı.131 s.20*

Deprem nedeniyle OHAL bölgesi ilan edilen illerde istihdamı korumaya yönelik tedbirlere bakıldığında; 22 Şubat 2023 tarihindeki Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre, depremden etkilenmiş ve OHAL kapsamında olan şehirlerdeki işverenler, iş yerlerinin ağır veya orta hasarlı olduğunu gösterip belgeleri halinde, "uygunluk tespiti" beklenmeden kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilecektir. İş Kanunu'ndaki "ahlak ve iyi niyet kurallarına

uymamak", "işyerinin kapanması" gibi sebepler dışında işten çıkarmalar yasaklanmıştır. Ayrıca, kısa çalışma veya işsizlik ödeneğinden yararlanmayan ve işsiz kalanlar için de OHAL süresini aşmamak kaydıyla İşsizlik Sigortası Fonu'ndan günlük 133,44 TL destek ödemesi yapılması ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında sayılması kararlaştırılmıştır¹³

4. Tartışma, Öneri ve Sonuç

2020 yılından sonra Türkiye'de ekonomiyi ; önce pandemi ile yaşanan kriz, daha sonra dünyadaki savaşların varlığı, son olarak ülkemizde yaşanan depremler etkilemiştir. Türkiye'de 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremden 11 ilimiz (Gaziantep, Hatay, Adana, Kahramanmaraş, Malatya, Osmaniye, Elâzığ, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman, Kilis) her açıdan son derece olumsuz etkilenmiştir. Söz konusu iller, 2022 verilerine göre Türkiye ihracatının %9'unu oluşturmaktadır. Deprem bölgesindeki illerin GSYİH'ya katkıları %34 olarak değerlendirilmiştir. Deprem sonrası yaşanan hasarlardan etkilenen imalat sektörü, toplam ekonomik kaybın ve milli gelirin %4,5'i civarında olduğunu tahmin edilmiştir¹⁴.

Depremler 11 ilde etkili olsa da maddi ve manevi kayıplar açısından etki en çok Hatay'da hissedilmiştir. Bir diğer ifadeyle 6 Şubat depremlerinde en çok bina ve insan kaybı Hatay ilinde olmuştur. Şehir merkezi Antakya'da çok sayıda bina, konut ve işyeri yıkılmış, pek çoğu da kullanılamaz hale gelmiştir¹⁵ Bölgede halkın vefat etmesi, diğer illere göç etmesi veya düşük motivasyonlu olmaları nedeniyle yüzde 50'nin üzerinde iş gücü kaybı yaşanmış ve kapasite düşüşleri derinleşmiştir. En fazla iş gücü kaybı Hatay'dadır ve yüzde 70'e yaklaşmıştır. Hatay İl Ticaret Müdürlüğü'nün işletmelerle yaptığı görüşmelerde işletmelerin iş gücü kayıplarına verdikleri yanıtlar incelendiğinde imalat, inşaat ve toptan-perakende ticaret sektörlerinde iş gücü kayıplarının

¹³ TEPAV, *İstihdam İzleme Bülteni* 130 (Haziran 2023).

¹⁴ Tetik - Albulut, "6 Şubat 2023'te Yaşanan...".

¹⁵ Mehmet Ali Kirman, "Bir Depremzedenin Gözlem ve Tespitleri", M. Aytül Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi* içinde (Töz Yayınları, 2023), 294.

yüzde 60'a yaklaştığı, bu sektörlerde en fazla kayıpların Hatay'da bildirildiği gözlenmektedir¹⁶.

TEPAV'ın Temmuz 2023 istihdam izleme bültenine göre; 2022 yılı ile 2023 yıllarının Ocak- Nisan dönemine ait kayıtlı istihdam verilerinde deprem nedeniyle önemli değişimler gözlenmiştir; deprem öncesine kıyasla yaklaşık 264 bin istihdam kaybı bulunmakta, Kahramanmaraş, Malatya, Hatay ve Gaziantep'te düşüşler yüksek seviyelerini korumaktadır. Dört aylık değişim toplam istihdamda 2022 yılsonuna göre 264 bin 111 (yüzde 9,4) gerilemeye işaret etmektedir. Yıllık veriler Malatya ve Hatay'da yüzde 15 ve üzeri, Elâzığ, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Adana'da yüzde 5 ve üzeri işgücü kayıplarının bulunduğu, Kilis ve Osmaniye'de düşük de olsa istihdamda daralmaların yaşandığını göstermektedir.

Deprem sonrasında sağlanan istihdam destekleriyle işsizlik ödeneği ve kısa çalışma ödeneği başvuruları deprem illeri kaynaklı olarak önemli oranda artmıştır. İşsizlik ödeneği başvurularının ilgili ilin sigortalı-ücretli istihdamına oranları incelendiğinde tüm deprem illerinde Türkiye ortalamasının (yüzde 4,35) üzerinde olduğu, en yüksek değerlerin ise Hatay'da (yüzde 10,64) gerçekleştiği görülmektedir. Hatay'da işsizlik ödeneğine Ocak- Nisan 2022 arasında 7.809 kişi iken, Ocak- Nisan 2023 arasında 17.184 kişi başvuru yapmıştır. Senelik değişim %120,05 olmuştur. Bu işsizlik ödeneğini hakkedenlere bakıldığında; Ocak- Nisan 2022 arasında 3.534 kişi iken, Ocak- Nisan 2023 arasında 4.616 kişi olmuştur. Senelik değişim %23,44 olmuştur¹⁷

Doğal afetler ülkelerin ihracatını olumsuz etkilemektedir. Afetler sonrasında üretim ve ticaret faaliyetlerinin durması, tedarik zincirindeki kesintiler ve altyapı hasarları nedeniyle ihracatın azalması veya durması söz konusu olmaktadır. Bu durum, ülke ekonomisinde daralma meydana getirmektedir¹⁸. Bu nedenle, ülkelerin doğal afetler sonrasında ekonomik kayıplarını mi-

¹⁶ Hasan Çağlayan Dündar, "6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin İş Dünyasına Etkileri", *Çevre Şehir ve İklim Dergisi* 2/4 (2023), 262-281.

¹⁷ TEPAV, *İstihdam İzleme Bülteni*...

¹⁸ Tetik - Albulut, "6 Şubat 2023'te Yaşanan..."

nimize etmek için risk yönetimi stratejileri oluşturması önemlidir. Ayrıca, afet sonrasında altyapıların yeniden inşası, tedarik zincirindeki kesintilerin en aza indirilmesi ve üretim faaliyetlerinin hızlı bir şekilde yeniden başlatılması, ihracatın tekrar artmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca, bölgenin sanayi yapısı nedeniyle işletme kayıplarını mikro ölçekte değil, makro düzeyde ele alınmalıdır¹⁹.

Hatay gibi büyük bir felaket yaşamış bir şehri sosyal ve ekonomik yönden ayağa kaldırmak için nitelikli sosyal sermaye ve eğitimli insan unsuru önem arz etmektedir. Ancak bu sermayenin güvenilirlik, çalışkanlık, dürüstlük, iyi niyetlilik, alçak gönüllülük gibi değerler ile donanmış olması gerekmektedir²⁰. Hatay'da üretim, ihracat ve ithalat; yıkılan birçok iş yeri ve dükkân olmasına rağmen yeniden ayağa kalkması için esnaf kredi ile desteklenmiştir. 2023 yılında Hatay'da bulunan 16 esnaf kefalet ve kredi kooperatifine toplam 3.692.652.248 TL verilmiştir. 2023 yılı faaliyet raporuna²¹ göre, işletme bazında afet incelendiğinde 2.798 satış ve toplu tüketim yeri ile 485 üretim yeri olmak üzere toplam 3.283 işletme pasif duruma geçmiştir. İş yerleri yıkılan esnaf için prefabrik çarşılar kurulmuş ve bu çarşılardan vatandaşlara iş yeri tahsis edilmiştir. 2023 yılında 2022 yılına göre şirket sayısı azalmış, buna rağmen 2023 yılında açılan ve kapanan şirket sayı farkının 1040 olması ticaretin devam ettiğini göstermiştir. Bu da bölgede ekonominin canlandığını göstermektedir. Aynı durum Suriyeli vatandaşlar için geçerli olamamıştır. 2023 yılında Ticaret ve Sanayi Odalarına Kayıtlı Suriyeli Firma sayısı bir önceki yıla göre 116 kayıt sayısı düşmüştür. Suriyeli vatandaşlar da depremden etkilendiği için önceki yıllardaki gibi iş yeri açmakta çok istekli olmadığı görülmüştür.

“Mal ve hizmet talebi ile döviz kurları arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Yani döviz kuru yükseldikçe döviz talebi azalır; döviz kuru düştükçe de döviz talebi artar. Bunun nedeni kur değişimlerine bağlı olarak yabancı mal-

¹⁹ Tetik - Albulut, “6 Şubat 2023'te Yaşanan...”.

²⁰ Kirman, “Bir Depremzedenin Gözlem ve Tespitleri”, 298.

²¹ Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

ların ulusal para cinsinden fiyatlarındaki değişimlerdir. Döviz kurları yükseldikçe ithal malların ülkedeki ulusal para cinsinden fiyatları da yükselir. Dolarıyla yabancı malların talebi azalır. Bu ise döviz talebinin düşmesi demektir.”²².Tüm dış ticaret döviz kurlarına bağlıdır. Hatay’ın ithalat ve ihracat dengesinde değer negatif yönlüdür²³. Yani dışardan aldığımız ürün dışa sattığımız üründen fazladır.

Hatay ticaretinde tarım ürünleri ön sıralarda yer alır. Yetiştirilen tarım ürünlerini yurt içi ve yurt dışı pazarlarına ihraç eder. Tarımsal üretimden geçimini sağlayanların, sosyo-ekonomik ihtiyaçları giderilmediği takdirde bu durumdan burada yaşayan yerli halk kadar, ülke de zarar görecektir. Tarımsal üretimin devamlılığının sağlanmasından vazgeçilmemelidir. Bu devamlılığı sağlayacak koşulların yaratılması gerekir²⁴. Bölgede yaşayan çiftçilere devlet tohum, gübre, mazot ve faizsiz kredi imkânı sağlamalıdır. Barınma ve işletme ihtiyacı nedeniyle tarımsal araziler rezev alanı ilan edilmemelidir. Barınma ihtiyacı devlet eliyle karşılanmalıdır.

Devlet, deprem bölgesi olan illeri özel yasalarla desteklemelidir. Vergi indirimi yapılacak olanların en başında depremden etkilenen iller gelir. Esnafa ve halka yeterli kredi desteği sağlanmalı ve daha önce çekilen kredilerin ödemesi ertelenmeli, ihracat yapan şirketlere vergi iadesi yapılmalı ve şirketler süspansiyonlarla desteklenmeli, yıkılan organize sanayi yeniden devlet eliyle kurulmalı, kalkınma ajansları ile birlikte ortak hareket planları hazırlanmalıdır, böylece deprem sonrası meydana gelen göç, tersine çevrilebilir. Afet sonrası toparlanmada girişimciler yenilikçi çözümler sunması için deprem bölgesine yönlendirilmeli, devlet yeni iş fırsatları yaratmalıdır. Deprem bölgelerinde yaratıcı ve inovatif girişimsel faaliyetlerin desteklenmesi afetin olumsuz etkilerinin azaltılmasında faydalı olabilecektir. Özellikle ihracat yapan firmalar, deprem sonrası finansal darboğaz ve sıkıntılarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bunun temel nedenleri olarak; ihracatçı firmaların depremden kaynak-

²² Seyidoğlu, Uluslararası İktisat: Teori, Politika., 240.

²³ Koçanlı, “Uluslararası Medya Çerçevesinde...”

²⁴ Çiğdem Yel, “Afetlerde İnsan Doğa Etkileşimi Bağlamında Kırsal Alanlar”, Mehmet Ali Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi İçinde* (Töz Yayınları, 2023), 416-422.

lanan üretim süreçlerini durdurması ve tedarik zincirlerinde aksamalar yaşanması olarak sıralanabilir. Bu olumsuz etkenler de ihracat faaliyetlerinde ivme kaybetmesine ve gelirlerin azalmasına yol açmaktadır²⁵.

Depremin etkileri 11 ilde hissedilmiş olmasına rağmen, ülke ekonomisi genel anlamda ciddi düzeyde zarar görmüştür. Hatay örneğinde ise ticari faaliyetlerde büyük çaplı aksaklıklar yaşanmış, kimi durumlarda ekonomik hayat neredeyse durma noktasına gelmiştir. Devletin sunduğu ekonomik desteklerin yanı sıra, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından yeniden inşa edilen konutlarla birlikte Hatay'ın yeniden yapılanma süreci hız kazanmıştır. Ayrıca devlet, istihdam alanlarını yeniden canlandırmak amacıyla yerel üreticileri ve ticari işletmeleri desteklemiş; bu çabalar sayesinde, yaşanan ağır yıkıma rağmen bölgenin kısa sürede ekonomik potansiyeline yeniden ulaşma eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Acar, Salih vd., “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2022” (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını, 2022), Sayı: 35, Araştırma Raporu Sayı: 8, <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/ilce-sege-raporlari>.
- Akgül, Mustafa, “Türk Vergi Hukukunda Mücbir Sebep ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi”, *Journal of Pure Social Sciences* 4/7 (2023), 15-24, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10408849>.
- Dündar, Hasan Çağlayan, “6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin İş Dünyasına Etkileri”, *Çevre Şehir ve İklim Dergisi* 2/4 (2023), 262-281.
- Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (HİTOM), 2023 Yılı Faaliyet Raporu.
- Kirman, Mehmet Ali, “Bir Depremzedenin Gözlem ve Tespitleri”, M. Aytül Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi içinde* (Töz Yayınları, 2023), 292-299.

²⁵ Tetik – Albulut, “6 Şubat 2023'te Yaşanan...”.

- Koçanlı, Murat, “Uluslararası Medya Çerçevesinde 2023 Türkiye Depremi”, M. Aytül Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi İçinde* (Töz Yayınları, 2023), 300-322.
- Soyatlar, Alper vd., *Ortaöğretim 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı* (Ankara: MEB Yayınları, 2018), <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/upload/pdf/q4vipvpgifl.pdf>
- Şeker, Murat vd., *İller Arası Rekabet Endeksi: 2021 – 2022* (İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2023), Şehir Araştırma Notları, 6, <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=iller-arasi-rekabet-endeksi-2023.pdf>
- Şipal, Yusuf Ziya, “6 Şubat 2023 Depremin Afet Yönetim ve Deprem Lojistiği Açısından Değerlendirilmesi”, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 8/2 (2023), 821-825.
- TEPAV, *İstihdam İzleme Bülteni* 130 (Haziran 2023), https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/bultenler/istihdam/tepav_istihdam_izleme_bulteni_nisan2023.pdf
- Tetik, Nevzat- Albulut, İlhan İlker, “6 Şubat 2023’te Yaşanan Depremin Ekonomik ve Finansal Etkileri: İhracat Üzerinden Bir İnceleme”, *Bölüm 8*, <https://www.researchgate.net/publication/369788158>
- Ticaret İl Müdürlüğü (TİM), *2022 Valilik Brifing Raporu*.
- Ticaret İl Müdürlüğü (TİM), *2023 Valilik Brifing Raporu*.
- Tümertekin, Erol- Özgüç, Nazmiye, *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma* (Çantay Kitapevi, İstanbul: 2022), 115-117.
- Türk Patent ve Marka Kurumu (TPMK), “İl Bazında Coğrafi İşaret” (31 Mart 2024), <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/liste?il=31>
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), *İhracat 2023 Raporu* (2023), 28, <https://tim.org.tr/tr/yillik-ihracat-raporu>

- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), *İhracat 2023 Raporu* (2023), 92, <https://tim.org.tr/tr/yillik-ihracat-raporu>.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), *İl Bazında Sektör Rakamları* (24 Mart 2024), <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Dış Ticaret- İllere Göre İhracat* (2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Dış Ticaret- İllere Göre İthalat* (2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Tarım- İllere Göre Tarım Alanları* (2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Turizm- Yabancı Geliş Sayısı* (2025).
- UNESCO, "Yaratıcı Şehirler Ağı- Gastronomi: Hatay" (31 Mart 2023), <https://en.unesco.org/creative-cities/hatay>
- Yazkan, Damla, *Hatay'ın Ekonomideki Yeri ve Önemi* (Sanayi Politikaları Araştırma Dizisi-2, Nisan 2023).
- Yel, Çiğdem, "Afetlerde İnsan Doğa Etkileşimi Bağlamında Kırsal Alanlar", Mehmet Ali Kasapoğlu (Ed.), *Afet ve Toplum: İnsan-Doğa İlişkisi İçinde* (Töz Yayınları, 2023), 416-422.